

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за липень 2025 року

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ	3
1. Оподаткування	3
1.1. Про правомірність формування кредиту з податку на додану вартість з урахуванням витрат попереднього періоду на вирощування сільськогосподарської продукції, зібраної в наступному календарному році	3
1.2. Про збереження статусу платника єдиного податку четвертої групи сільгоспвиробником у разі наявності форс-мажору.....	5
1.3. Про визнання непридатною для проживання житлової нерухомості як підставу для звільнення від сплати податку на нерухоме майно.....	7
1.4. Про відсутність обов'язку нараховувати податок на додану вартість платником єдиного податку третьої групи зі ставкою 5 % без його реєстрації як платника податку на додану вартість.....	9
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ	10
2.1. Про право дитини, народженої після загибелі батька-військовослужбовця, на отримання одноразової грошової допомоги	10
2.2. Про умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин	13
2.3. Про неприпустимість надмірного формалізму при розгляді звернення у формі адвокатського запиту щодо перерахунку пенсії	15
2.4. Про дискреційні повноваження Національного банку України щодо встановлення ознак ризикової діяльності небанківських фінансових установ	18
III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	21
3.1. Про повноваження міської ради щодо утворення та затвердження складу комісій і самостійність комісій у вирішенні внутрішніх питань.....	21
3.2. Про порядок внесення змін до плану роботи Держаудитслужби України	22
3.3. Про дисциплінарну відповідальність державного службовця за прогул	24
3.4. Про правомірність включення банківських кредитів до структури тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення	27

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1. Оподаткування

1.1. Про правомірність формування кредиту з податку на додану вартість з урахуванням витрат попереднього періоду на вирощування сільськогосподарської продукції, зібраної в наступному календарному році

Витрати, понесені на вирощування сільськогосподарської продукції, зібраної в наступному календарному році, підлягають включенню до податкового кредиту за умови підтвердження факту здійснення господарської операції, наявності відповідних первинних документів та реальної мети отримання економічного ефекту. Відсутність показників щодо залишків незавершеного виробництва в бухгалтерському обліку станом на кінець звітного року не може бути підставою для відмови у формуванні податкового кредиту або для висновку про здійснення діяльності поза межами господарської діяльності

02 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Дніпропетровській області на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 липня 2024 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 14 листопада 2024 року у справі № 160/9737/24 за позовом Фермерського господарства «Гайворонського А. І.» до Головного управління ДПС у Дніпропетровській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами планової документальної виїзної перевірки фермерського господарства податковий орган, зокрема, дійшов висновку, що частину врожаю 2022 року, зібрану в січні 2023 року, не було належно оприбутковано, а відповідні витрати на її вирощування було безпідставно включено до податкового кредиту з податку на додану вартість як здійснені поза межами господарської діяльності. Платник заперечував проти таких висновків, вказуючи, що продукцію було фактично вирощено та зібрано в межах одного виробничого циклу; сільськогосподарська діяльність має сезонний характер, тому збір урожаю в наступному календарному році є типовим явищем; усі операції було документально підтверджено первинними бухгалтерськими документами; відсутність показників щодо залишків незавершеного виробництва станом на кінець року не вказує на негосподарське використання

активів; витрати було спрямовано на отримання доходу, що підтверджує їхнє господарське призначення.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник надав достатні документи, які підтверджують реальність господарських операцій, зокрема вирощування та реалізацію кукурудзи врожаю 2022 року. Відсутність показників щодо залишків незавершеного виробництва в бухгалтерському обліку не є достатньою підставою для висновку про використання товарів і послуг поза межами господарської діяльності, тому податковий орган не довів наявності фактичного порушення норм Податкового кодексу України, зокрема статті 198.

Верховний Суд залишив касаційні скарги без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі статті 198 Податкового кодексу України формування податкового кредиту можливе лише в разі одночасної наявності факту здійснення господарської операції; належного документального підтвердження; реальної мети одержання економічного ефекту; належним чином оформлених податкових накладних; придбання товарів / послуг для використання в господарській діяльності.

Керуючись підпунктом 14.1.36 пункту 14.1 статті 14 цього Кодексу, поняття господарської діяльності охоплює виробництво та/або реалізацію товарів з метою отримання доходу. Сільськогосподарське виробництво, включно з вирощуванням, збором і реалізацією врожаю, є типовою формою господарської діяльності, навіть якщо збір врожаю відбувається в період, що виходить за межі одного календарного року. Сільськогосподарська діяльність має свою специфіку, зокрема сезонність збору врожаю. Тому календарне завершення виробничого циклу не можна формально тлумачити як межу для розмежування господарських і негосподарських витрат. Податкові наслідки не можуть стосуватися лише звітної дати, якщо підтверджено цілісність виробничого процесу. Сам факт загибелі частини врожаю або неотримання доходу за окремими операціями не є підставою вважати, що така діяльність не належить до господарської. Такі втрати є типовими для сільського господарства та не виключають мети отримання економічного ефекту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 липня 2025 року у справі № 160/9737/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128611157>

1.2. Про збереження статусу платника єдиного податку четвертої групи сільгоспвиробником у разі наявності форс-мажору

Статус платника єдиного податку четвертої групи зберігається в разі дотримання усіх необхідних процедур і наявності належних підтверджень форс-мажору. Отримавши податкову звітність із додатками, що підтверджують наявність форс-мажору, контрольний орган зобов'язаний встановити причиново-наслідковий зв'язок між цими обставинами та неможливістю дотримання критерію щодо частки сільськогосподарського товаровиробництва. Відмова в прийнятті звітності та анулювання реєстрації платника єдиного податку четвертої групи без врахування наданих доказів є порушенням принципів добросовісності, пропорційності та вимог податкового законодавства

09 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фрідом фарм бекон» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 25 лютого 2025 року у справі № 420/22049/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фрідом фарм бекон» до Головного управління ДПС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі про визнання протиправними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Сільськогосподарський товаровиробник перебував на спрощеній системі оподаткування як платник єдиного податку четвертої групи. Виробничі потужності платника було розташовано в Херсонській області, яка протягом 2022–2023 років зазнала тимчасової окупації збройними формуваннями Російської Федерації. 20 лютого 2024 року було подано податкову звітність як платника четвертої групи єдиного податку, з такими додатками: загальною декларацією з відповідними додатками; розрахунком частки сільськогосподарського товаровиробництва; листом із розпорядженням Херсонської обласної військової адміністрації про наявність обставин непереборної сили; переліком постраждалих суб'єктів господарювання, до якого було включено платника. Після камеральної перевірки контрольний орган встановив, що частка сільськогосподарського товаровиробництва за 2023 рік становила менше ніж 75 %, тому ухвалив рішення про анулювання реєстрації платника єдиного податку четвертої групи з 01 січня 2024 року, а також повідомив про невизнання поданої звітності. Платник спростовував позицію контрольного органу перебуванням активів і земель на тимчасово окупованій території з лютого 2022 року; включенням до переліку постраждалих від обставин непереборної сили; відсутністю вини у недосягненні

75 % частки сільгоспвиробництва; процедурними порушеннями під час проведення камеральної перевірки; відсутністю в установлені строки повідомлення про відмову у прийнятті звітності.

Одеський окружний адміністративний суд задовольнив позов. Суд першої інстанції визнав, що платник мав право зберегти статус четвертої групи, оскільки підпадає під виняткові обставини, передбачені Податковим кодексом України; анулювання реєстрації на підставі камеральної перевірки є незаконним, оскільки для платників четвертої групи встановлено виїзну перевірку; податковий орган діяв із порушенням принципів податкового законодавства.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що частка сільгоспвиробництва платника за 2023 рік становила 0 %, що не відповідає мінімальним критеріям для перебування на четвертій групі, навіть з урахуванням спеціальних умов, визначених підпунктом 10.1 пункту 10 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України. Проведення документальної перевірки не є обов'язковою умовою для анулювання реєстрації платника єдиного податку четвертої групи, на відміну від платників першої–третьої груп.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши судові рішення суду апеляційної інстанції та залишивши чинним рішення суду першої інстанції, а також змінивши мотивувальну частину рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до підпункту 298.8.4 пункту 298.8 статті 298 Податкового кодексу України платники єдиного податку четвертої групи зобов'язані забезпечувати частку доходу від сільськогосподарського товаровиробництва не менше ніж 75 %. Водночас законодавець установив винятковий порядок, який дозволяє суб'єктам господарювання зберегти статус платника четвертої групи у разі недотримання 75 % частки сільськогосподарського товаровиробництва, якщо це було зумовлено обставинами непереборної сили. Наведений винятковий режим застосовують лише за умови дотримання сукупності таких вимог: наявність рішення обласної ради або обласної військової адміністрації про визнання форс-мажорних обставин; включення платника до переліку постраждалих суб'єктів господарювання; подання відповідних документів разом із податковою звітністю. Тобто для збереження статусу платника єдиного податку четвертої групи у випадку форс-мажору потрібно враховувати як документальні підтвердження обставин непереборної сили, так і рішення компетентних органів влади, які визнають такі обставини.

Контрольний орган не може автоматично застосовувати загальні норми щодо зниження частки сільськогосподарського виробництва без перевірки виняткових обставин. Отож, отримавши відповідну звітність, податковий орган зобов'язаний

перевірити, чи підтверджують подані документи наявність форс-мажору та причиново-наслідковий зв'язок між цими обставинами і неможливістю ведення господарської діяльності, а отже, і недотриманням критерію щодо частки сільськогосподарського товаровиробництва.

Відмова в прийнятті звітності та анулювання реєстрації платника єдиного податку четвертої групи без належного обґрунтування та врахування наданих документів є порушенням вимог податкового законодавства, принципів добросовісності та пропорційності, установлених Конституцією України та Кодексом адміністративного судочинства України. Тому, в разі неврахування зазначених особливостей та належних доказів, рішення контрольного органу є протиправним – а платник має право на поновлення свого статусу платника єдиного податку четвертої групи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 липня 2025 року у справі № 420/22049/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128802464>

1.3. Про визнання непридатною для проживання житлової нерухомості як підставу для звільнення від сплати податку на нерухоме майно

Контрольний орган не зобов'язаний звільняти платника від оподаткування житлової нерухомості на підставі її фактичної непридатності для проживання, якщо таку непридатність не підтверджено належним рішенням органу місцевого самоврядування. Податкові пільги, зокрема визначені підпунктом «Г» підпункту 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України, застосовують лише в разі наявності належним чином підтверджених підстав, визначених законом

16 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 10 червня 2021 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 26 січня 2022 року у справі № 160/13334/20 за позовом фізичної особи до Головного управління ДПС у Дніпропетровській області про скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган нарахував фізичній особі зобов'язання з податку на нерухоме майно щодо понад двадцяти квартир, які перебували у приватній власності платника. Водночас платник уважав, що відповідна нерухомість не є об'єктом оподаткування з огляду на її непридатність для проживання. Ця обставина була підтверджена висновком експертів і рішенням районного суду.

Районний суд також скасував попереднє рішення виконкому районної ради, який визнав квартири придатними для проживання, та зобов'язав ухвалити нове – про їхню непридатність.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що на момент ухвалення податкових повідомлень-рішень були відсутні офіційні рішення органу місцевого самоврядування щодо визнання квартир непридатними для проживання, а отже, підстав для звільнення від оподаткування не було. Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Податкове законодавство чітко визначає, що звільнення від оподаткування житлової нерухомості можливе лише за умови наявності чинного рішення відповідного органу місцевого самоврядування, яке вже набрало законної сили та прямо встановлює факт непридатності конкретного об'єкта для проживання. Лише наявність належного рішення органу місцевого самоврядування є виключною та необхідною умовою для застосування пільги зі сплати податку на нерухоме майно, непридатне для проживання. У разі відсутності такого рішення нерухомість залишається об'єктом оподаткування, попри наявність експертних висновків, довідок або судових рішень, які не замінюють належного рішення органу місцевого самоврядування.

Експертні висновки приватних установ або фахівців, навіть якщо вони підтверджують аварійний або непридатний стан житла, не мають самостійного юридичного значення для цілей податкового обліку та не можуть бути підставою для звільнення від оподаткування, врегульованого вторинним підпунктом «Г» первинного підпункту 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України. Такі висновки можуть мати лише допоміжне значення, але не замінюють і не підміняють собою рішення органу місцевого самоврядування, який є єдиним уповноваженим суб'єктом для ухвалення офіційного рішення про визнання житлової нерухомості непридатною для проживання.

Наявність судового рішення, яким орган місцевого самоврядування зобов'язано ухвалити відповідне рішення, не створює правових наслідків для податкових органів і не звільняє власника майна від сплати податку на нерухоме майно, оскільки таке рішення лише вказує на обов'язок уповноваженого органу вчинити відповідні дії в майбутньому, але не підтверджує факту непридатності житла в установленому законом порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 липня 2025 року у справі № 160/13334/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128982231>

1.4. Про відсутність обов'язку нараховувати податок на додану вартість платником єдиного податку третьої групи зі ставкою 5 % без його реєстрації як платника податку на додану вартість

Юридична особа – платник єдиного податку третьої групи зі ставкою 5 % (без реєстрації платником податку на додану вартість) не має обов'язку нараховувати, сплачувати або декларувати податок на додану вартість під час отримання послуг від нерезидента, навіть якщо місцем постачання таких послуг визначено митну територію України

23 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Бек офіс груп» на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 05 березня 2025 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 07 травня 2025 року у справі № 520/32392/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Бек офіс груп» до Головного управління ДПС у Харківській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник єдиного податку третьої групи зі ставкою 5 % (без реєстрації платником податку на додану вартість) отримував послуги від нерезидента. Податковий орган, вважаючи такі послуги об'єктом податку на додану вартість, донараховував податок і штраф. Платник заперечував проти таких висновків, оскільки застосовує спрощену систему зі ставкою 5 %, тому на нього не поширюються вимоги пункту 180.2 статті 180 Податкового кодексу України щодо нарахування податку на додану вартість під час імпорту послуг.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що резидент, який перебуває на спрощеній системі оподаткування третьої групи зі ставкою 5 % (без реєстрації платником податку на додану вартість) і отримує послуги від нерезидента, місцем постачання яких визначено митну територію України, незалежно від реєстрації платником податку на додану вартість, є особою, відповідальною за нарахування та сплату податку на додану вартість згідно з пунктом 180.2 статті 180 Податкового кодексу України, а також зобов'язаний подати розрахунок податкових зобов'язань, установлений пунктом 208.4 статті 208 цього Кодексу.

Верховний Суд скасував оскаржувані судові рішення та ухвалив нове, яким задовольнив позов, визнавши протиправними та скасувавши податкові повідомлення-рішення.

ОЦІНКА СУДУ

Підпункт 14.1.139 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України містить визначення поняття «платник податку на додану вартість» для цілей розділу V цього Кодексу. До відповідного переліку не належать платники єдиного податку третьої групи, які застосовують ставку 5 % і не зареєстровані як платники податку на додану вартість. Спрощена система оподаткування є особливим механізмом заміни сплати окремих податків, зокрема податку на додану вартість, на сплату єдиного податку, що виключає обов'язок таких платників нараховувати податок на додану вартість за імпортовані послуги, якщо інше не врегульовано законом. Законодавець чітко окреслив виключення, коли платник єдиного податку зобов'язаний сплачувати податок на додану вартість. Отримання послуг від нерезидента до таких випадків не належить.

Отож юридична особа, що перебуває на спрощеній системі оподаткування зі ставкою 5 %, не є платником податку на додану вартість у розумінні розділу V цього Кодексу і не має обов'язку нараховувати, сплачувати або декларувати податок на додану вартість у разі отримання від нерезидента послуг, місце постачання яких визначено на митній території України. Відсутність обов'язку нараховувати податок на додану вартість зумовлює відсутність об'єкта оподаткування та обов'язку подавати відповідну звітність.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 липня 2025 року у справі № 520/32392/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129043777>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про право дитини, народженої після загибелі батька-військовослужбовця, на отримання одноразової грошової допомоги

Встановлення права на отримання одноразової грошової допомоги передуює перерозподілу суми такої допомоги і встановлення наявності у дитини права на отримання грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її батька, не може ставитись у залежність від перерозподілу цих коштів. Дитина військовослужбовця, яка народилась після загибелі батька військовослужбовця та зачата за життя загиблої (померлої) особи, має право на отримання одноразової грошової допомоги

і не повинна нести тягар неможливості перерозподілу цієї допомоги уповноваженим органом або наявності спору щодо перерозподілу цих коштів або повернення неправомірно отриманих коштів з інших осіб

08 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особа_1 в особі законного представника особа_2 на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 06 лютого 2024 року у справі № 280/2822/23 за позовом особа_1 в особі законного представника особа_2 до Департаменту соціального та гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України, інформація_1, третя особа: Державна казначейська служба України, про визнання протиправною відмови у призначенні одноразової грошової допомоги дитині загиблого військовослужбовця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовні вимоги обгрунтовані протиправністю відмови Департаменту соціального забезпечення Міністерства оборони України у призначенні одноразової грошової допомоги її дитині у зв'язку зі смертю її батька – військовослужбовця. Позивачка вказувала, що є дружиною загиблого військовослужбовця та має двох дітей, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю (смертю) їх батька. Друга дитина народилася після смерті батька, а тому документи для призначення одноразової грошової допомоги були подані позивачкою ще під час вагітності. Департамент соціального забезпечення Міністерства оборони України відмовив у призначенні одноразової грошової допомоги позивачці та її дитині, оскільки право на отримання допомоги мають ті члени сім'ї загиблого, які були народжені до смерті військовослужбовця. Вважаючи таку відмову протиправною позивачка звернулась до суду.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що дитина позивачки має право на одержання одноразової грошової допомоги у розумінні статті 16-1 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII, у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) як дитина загиблого військовослужбовця, яка б за життя батька перебувала на його утриманні. Та обставина, що дитина загиблого військовослужбовця народилася після його смерті, не може бути підставою для висновку про те, що ця дитина не набула прав на отримання частки одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нову постанову, якою у задоволенні позову відмовлено. Ухвалюючи таке рішення суд керувався тим, що донька позивачки,

не була включена до заяви її матері про отримання дитиною належної їй частини одноразової грошової допомоги. Суд дійшов висновку, що у цьому спорі підлягають застосуванню положення абзацу 4 пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі – Постанова № 168), якими передбачено, що після призначення та виплати одноразової грошової допомоги у повному розмірі питання перерозподілу суми такої допомоги на осіб, які мають право на таку допомогу, та звернулися пізніше, вирішується за взаємною згодою осіб або в судовому порядку.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції в частині вимог про зобов'язання вчинити дії, та в цій частині ухвалив нове рішення, яким позов задовольнити частково. Зобов'язав повторно розглянути заяву особа_2 як законного представника особа_1, доньки загиблого, про призначення дитині загиблого старшого солдата, який загинув внаслідок виконання обов'язків військової служби (захист Батьківщини під час воєнних дій) одноразової грошової допомоги, з урахуванням висновків цієї постанови.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що підхід Міністерства оборони України щодо відмови в призначенні одноразової грошової допомоги відповідно до пункту 2 Постанови № 168 дитині, зачатій за життя загиблої (померлої) особи та народженій після її смерті, є дискримінаційним.

Твердження відповідача про те, що дитина загиблого військовослужбовця народилася після його смерті, а тому ця дитина не набула прав на отримання частки одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, є помилковим, оскільки такий підхід до тлумачення законодавства не відповідатиме положенням Закону № 2011-XII, а також основним принципам охорони дитинства, а саме, рівності прав і свобод дітей, які визначені нормативно-правовими актами, незалежно від народження, або будь-яких інших обставин, а також міжнародним зобов'язанням держави згідно зі статтею 2 Конвенції про права дитини поважати і забезпечувати всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, без будь-якої дискримінації.

Враховуючи встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи, Суд зазначив, що на час звернення позивачки до відповідача із заявою про призначення одноразової грошової допомоги, відмови у її призначенні і вирішення питання щодо її призначення у судовому порядку, питання виплати і перерозподілу цієї грошової допомоги не було остаточно вирішено.

Заявлені позивачкою вимоги у цій справі не стосуються питання перерозподілу отриманої суми одноразової грошової допомоги. Спірним питанням у цій справі є правомірність відмови відповідача у виплаті одноразової грошової допомоги у зв'язку з відсутністю права на цю допомогу з підстав того, що дитина народилася після загибелі військовослужбовця.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції, виходив із наявності спору щодо перерозподілу цих витрат, не надаючи оцінку наявності або відсутності у позивача права на отримання одноразової грошової допомоги.

Встановлення права на отримання одноразової грошової допомоги передуює перерозподілу суми такої допомоги і встановлення наявності у дитини права на отримання грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її батька, не може ставитись у залежність від перерозподілу цих коштів.

Дитина військовослужбовця, яка народилась після загибелі батька військовослужбовця та зачата за життя загиблої (померлої) особи, має право на отримання одноразової грошової допомоги і не повинна нести тягар неможливості перерозподілу цієї допомоги уповноваженим органом або наявності спору щодо перерозподілу цих коштів або повернення неправомірно отриманих коштів з інших осіб.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 280/2822/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740142>

2.2. Про умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин

Для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника непрацездатним членам сім'ї особи, якій відповідно до Закону України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» надано правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин, встановлений вичерпний перелік умов, до яких відносяться: непрацездатність членів сім'ї особи, яка зникла безвісти; перебування на повному утриманні годувальника (за виключенням дітей); сплив одного місяця з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

17 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особа_1 на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 25 березня 2025 року у справі № 160/24320/24 за позовом особа_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області, Головного управління Пенсійного фонду

України в Івано-Франківській області про скасування рішення про відмову у призначенні пенсії по втраті годувальника.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка є дружиною військовослужбовця, який безвісти зник 02 червня 2024 року під час ведення бойових дій. На утриманні зниклого безвісти чоловіка перебували його дружина та малолітня донька. У серпні 2024 року позивачка звернулася до територіального органу Пенсійного фонду із заявою про призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника, але отримала відмову у призначенні пенсії, мотивовану тим, що витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, у якому зазначена дата реєстрації провадження 11 червня 2024 року, датований 21 червня 2024 року. Для призначення пенсії по втраті годувальника, витяг має бути датований 11 липня 2024 року чи більш пізньою датою. Вважаючи рішення відповідача протиправним, позивачка звернулася до суду з цим позовом.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Суд першої інстанції виходив з того, що право на призначення пенсії по втраті годувальника виникає через один місяць з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Оскільки 11 червня 2024 року до реєстру досудових розслідувань було внесено відомості про безвісти зниклого чоловіка, право на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника у позивачки виникає з 12 липня 2024 року, чим вона й скористалась, подавши до пенсійного органу відповідну заяву.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано, та ухвалено нову постанову, якою в задоволенні позову відмовлено. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що судом першої інстанції помилково ототожнено строк, протягом якого особа може звернутися із заявою про призначення пенсії у зв'язку із втратою годувальника та строк, протягом якого має бути сформований витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань з дати внесення відомостей про особу, яка зникла безвісти за особливих обставин. В даному випадку - витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань має бути датований 11 липня 2024 року або пізнішою датою.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши приписи Закону України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» та Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» Верховний Суд дійшов висновку, що для призначення пенсії

у зв'язку з втратою годувальника непрацездатним членам сім'ї особи, якій відповідно до Закону № 2505-VIII надано правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин встановлений вичерпний перелік умов, до яких відносяться:

- непрацездатність членів сім'ї особи, яка зникла безвісти;
- перебування на повному утриманні годувальника (за виключенням дітей);
- сплив одного місяця з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи

до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Закон № 1058-IV визначає необхідність підтвердження заявником умов спливу одного місяця з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

При цьому, для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника, надання витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань, датованого числом через один місяць з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи до Єдиного реєстру досудових розслідувань, законодавством не передбачено.

Таким чином, позивачкою дотримано вимоги закону в частині необхідності підтвердження умов спливу одного місяця з дня внесення інформації про безвісне зникнення особи до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Разом з тим суди попередніх інстанцій, вирішуючи цей спір, не дотримались принципу змагальності, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин справи, не дослідивши питання чи є позивачка непрацездатним членом сім'ї особи, яка зникла безвісти, та чи перебувала вона на повному утриманні годувальника. У зв'язку з цим справа направлена на новий розгляд для повного та всебічного дослідження всіх обставин, що мають значення для правильного вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 липня 2025 року у справі № 160/24320/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128924756>

2.3. Про неприпустимість надмірного формалізму при розгляді звернення у формі адвокатського запиту щодо перерахунку пенсії

Навіть за умови подання звернення у формі адвокатського запиту, якщо з його змісту вбачається чітке волевиявлення на здійснення перерахунку пенсії, таке звернення має розглядатися як належне звернення за змістом, а не формою. Відмова у задоволенні такого звернення лише з формальних підстав без належної оцінки його змісту та встановлення дійсного волевиявлення особи, є проявом надмірного формалізму з боку органу державної влади, призводить до фактичного

обмеження гарантованого Конституцією України права особи на соціальне забезпечення і суперечить принципам пропорційності, добросовісності та верховенства права у сфері публічно-правових відносин

22 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особа_1 на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 26 лютого 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 02 грудня 2024 року у справі № 580/710/24 за позовом особа_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області про визнання протиправними дій щодо відмови здійснити перерахунок та виплату пенсії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач отримував пенсію за вислугу років відповідно до Закону України від 05 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення», а з 06 березня 2023 року був переведений на пенсію за віком відповідно до Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV). Представник позивача 03 квітня 2023 року направив до пенсійного органу адвокатський запит, у якому просив перерахувати та виплатити пенсію із застосуванням показника середньої заробітної плати по Україні за 2020-2022 роки. У відповіді на адвокатський запит відповідач повідомив про відсутність підстав для перерахунку пенсії. Вказана відмова була оскаржена в судовому порядку, і суд, у справі № 580/3009/23, визнав бездіяльність відповідача протиправною та зобов'язав його повторно розглянути заяву представника позивача від 03 квітня 2023 року щодо перерахунку пенсії. На виконання рішення суду, Головне управління Пенсійного фонду в Черкаській області прийняло рішення про відмову у перерахунку пенсії. Відмова обґрунтована тим, що заява про перерахунок пенсії, відповідно до Порядку подання і оформлення документів, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України № 22-1 від 25 листопада 2005 року, мала бути подана особисто заявником, а не його представником.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій, виходили з того, що встановленим порядком для перерахунку пенсії, передбаченим статтею 44 Закону № 1058-IV та Порядком № 22 - 1, передбачено необхідність подання особистої заяви пенсіонера або його законного представника разом з відповідними документами до територіального органу Пенсійного фонду. Суд першої інстанції вказав, що ані позивач, ані його представник такої заяви не подавали, а натомість ініціювали адвокатський запит, який не є процесуальним інструментом звернення за перерахунком пенсії. Суд

наголосив, що сам факт направлення адвокатського запиту не створює обов'язку для органу Пенсійного фонду проводити перерахунок пенсії, оскільки подання останнього не відповідає встановленій законом процедурі звернення про перерахунок пенсії.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Ключове значення при вирішенні спорів щодо призначення чи перерахунку пенсії має зміст звернення, що дає змогу об'єктивно встановити волю заявника, а не виключно формальне дотримання затвердженої бланкової форми. Надмірний формалізм у сфері соціального забезпечення є неприпустимим та призводить до безпідставного обмеження конституційних прав.

Суд зазначив, що право особи на звернення за перерахунок пенсії є складовою права на соціальне забезпечення, гарантованого Конституцією України та законодавством у сфері пенсійного забезпечення. Незважаючи на формальні вимоги до заяви, визначені Порядком № 22-1, її зміст має відігравати ключову роль при оцінці дійсного волевиявлення особи.

У поданому адвокатському запиті, в якому чітко сформульовано прохання про перерахунок пенсії з урахуванням відповідних показників заробітної плати, вбачається очевидне та недвозначне бажання позивача реалізувати своє право на перерахунок пенсії відповідно до Закону № 1058-IV з урахуванням відповідного показника середньої заробітної плати по Україні.

Тому, з огляду на те, що зазначене звернення містить всі істотні елементи, необхідні для розгляду питання про перерахунок пенсії, формальне посилення відповідача та судів попередніх інстанцій на невідповідність такої заяви вимогам форми, передбаченої Порядком № 22-1, без надання оцінки її суті, суперечить засадам справедливості, розумності та пропорційності. Такий підхід ставить формальність вище змісту та суті права, що є несумісним із принципом пріоритетності прав і свобод людини у сфері соціального забезпечення над формою відповідного волевиявлення.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що навіть за умови подання звернення у формі адвокатського запиту, якщо з його змісту вбачається чітке волевиявлення на здійснення перерахунку пенсії, таке звернення має розглядатися як належне звернення за змістом, а не формою. Відмова у задоволенні такого звернення лише з формальних підстав без належної оцінки його змісту та встановлення дійсного волевиявлення особи, є проявом надмірного формалізму з боку органу державної влади, призводить до фактичного обмеження гарантованого Конституцією України права особи на соціальне забезпечення

і суперечить принципам пропорційності, добросовісності та верховенства права у сфері публічно-правових відносин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 липня 2025 року у справі № 580/710/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129013221>

2.4. Про дискреційні повноваження Національного банку України щодо встановлення ознак ризикової діяльності небанківських фінансових установ

Національний банк України наділений дискреційними повноваженнями щодо встановлення факту створення ризикової діяльності небанківської фінансової установи, загрози інтересам вкладників або кредиторів на підставі результатів (матеріалів), зокрема безвізного нагляду за діяльністю учасників ринку небанківських фінансових послуг, з урахуванням ознак ризиковості, визначених пунктом 9 розділу III Положення про застосування Національним банком України заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг, затвердженого постановою Правління НБУ від 01 лютого 2021 року № 12

31 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Перестраховальне товариство «Європоліс» на рішення Київського окружного адміністративного суду від 5 березня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 25 липня 2024 року у справі № 320/8669/23 за позовом Приватного акціонерного товариства «Перестраховальне товариство «Європоліс» до Національного банку України про визнання протиправним та скасування рішення щодо застосування до позивача заходу впливу у вигляді відкликання (анулювання) ліцензії на провадження діяльності з надання фінансових послуг.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами здійснення Національним банком України (далі – НБУ) безвізного нагляду під час якого проаналізовано звітність компанії за I квартал 2022 року, виявлено, що ПрАТ «ПТ «Європоліс» не дотримало обов'язкових нормативів достатності капіталу та платоспроможності і ризиковості операцій, визначених у Положенні про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика, затвердженому розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07 червня 2018 року № 850 (далі – Положення № 850), у межах звітного періоду першого півріччя 2022 року, хоча на початок та кінець звітного періоду такі нормативи дотримано. Компанія пояснювала погіршення показників воєнним станом, віддаленою

роботою співробітників, а також погашенням кредиторської заборгованості, вихідного перестрахування, сплатою податкових платежів та здійсненням страхових виплат. Вона зазначала, що працює над виправленням ситуації, і що це відобразиться у звітності за перше півріччя 2022 року. Однак, НБУ розцінив виявлені порушення як ризикову діяльність, що загрожує інтересам кредиторів та страхувальників. У листопаді 2022 року НБУ прийняв рішення про відкликання (анулювання) ліцензії ПрАТ «ПТ «Європоліс», після чого компанію було виключено з Державного реєстру фінансових установ. Не погоджуючись з таким рішенням, позивач звернувся до суду.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суд керувався тим, що у довідці про ознаки здійснення ризикової діяльності відповідачем обґрунтовано та доведено встановлення у першому півріччі 2022 року факту ризикової діяльності, що прямо загрожує майновим інтересам страховиків та кредиторів.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд проаналізувавши положення пунктів 1, 7 Положення № 850, зазначив, що дотримання нормативів платоспроможності, достатності капіталу та ризиковості операцій є обов'язковим для небанківської фінансової установи, зокрема страховика, на будь-яку дату своєї діяльності. Це означає, що недотримання цих нормативів у дві чи більше дат протягом звітного періоду може вважатися учиненням двох або більше порушень обов'язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, що відповідно до підпункту 3 пункту 9 розділу III Положення про застосування Національним банком України заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг, затвердженого постановою Правління НБУ від 01 лютого 2021 року № 12 (далі – Положення № 12) є ознакою ризикованої діяльності.

За змістом визначення нормативів платоспроможності, достатності капіталу та ризиковості операцій, наведеного у Положенні № 850, вбачається, що платоспроможність – це здатність установи виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно; достатність капіталу означає наявність у фінансової установи достатньої суми власних коштів для покриття можливих збитків та забезпечення стабільної діяльності; ризиковість операцій показує ступінь ризику, на який установа наражається при здійсненні своєї діяльності (наприклад, кредитування, інвестування).

З огляду на вищенаведене та важливість дотримання небанківською фінансовою установою нормативів платоспроможності, достатності капіталу та ризиковості операцій, систематичне недотримання таких нормативів може бути

ознакою ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників та кредиторів, оскільки вказане свідчить про те, що установа не має достатньо ресурсів для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, а також про те, що вона бере на себе надмірні ризики, які в подальшому можуть призвести до фінансових втрат для клієнтів, зокрема вкладників та кредиторів.

У цій справі суди установили, що дотримання обов'язкових фінансових нормативів станом на 01 липня 2022 року (на кінець звітного періоду) відбулося не за рахунок збільшення обсягів прийнятих активів, а за рахунок скорочення нормативного обсягу прийнятих активів, що є додатковою підставою вважати, що допущені позивачем порушення в окремі дати протягом звітного періоду, містять ознаки ризикової діяльності, що несе загрозу інтересам вкладників та кредиторів позивача. Більше того, така діяльність є ризиковою не лише для страхувальників та кредиторів, а й ризиковою для самої небанківської установи, яка здійснює діяльність у сфері фінансових послуг.

Указане свідчить, що, ухвалюючи спірне рішення про анулювання ліцензії ПрАТ «ПТ «Європоліс», НБУ діяв не тільки в інтересах вкладників та кредиторів, але й на захист стабільності та безпечності фінансової системи в цілому, а тому Суд дійшов висновку, що застосована НБУ санкція прийнята з урахуванням вимог пункту 10 розділу III Положення № 12 є пропорційною та прийнятою відповідно до обставин справи.

Крім цього, за результатами вирішення цієї справи Верховний Суд сформував правовий висновок, що положення пункту 8 частини першої статті 38-1 Закону України від 12 липня 2021 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» у системному зв'язку з положеннями пункту 8, підпункту 3 пункту 9 розділу III Положення № 12 та пункту 3 частини першої розділу I Положенням № 850 (які були чинними на дату виникнення спірних правовідносин) необхідно розуміти так: НБУ наділений дискреційними повноваженнями щодо встановлення факту створення ризиковою діяльністю небанківської фінансової установи загрози інтересам вкладників або кредиторів на підставі результатів (матеріалів), зокрема безвиїзного нагляду за діяльністю учасників ринку небанківських фінансових послуг, з урахуванням ознак ризиковості, визначених пунктом 9 розділу III Положення № 12.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 липня 2025 року у справі № 320/8669/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129240850>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про повноваження міської ради щодо утворення та затвердження складу комісій і самостійність комісій у вирішенні внутрішніх питань

У силу пункту 2 частини першої статті 26 Закону України від 11 липня 2002 року № 93-IV «Про статус депутатів місцевих рад» на пленарних засіданнях ради вирішується питання щодо утворення і ліквідації постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій. Водночас, всі інші питання структури комісії (окрім обрання голови та членів комісії) вирішуються відповідною комісією

01 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Мукачівської міської ради на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21 вересня 2021 року у справі № 260/31/21 за позовом осіб до Мукачівської міської ради про визнання протиправним та недійсним рішення від 26 листопада 2020 року № 23 «Про утворення постійних комісій Мукачівської міської ради» та зобов'язання утворити комісії з урахуванням пропорційного представництва всіх депутатських фракцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Мукачівська міська рада 8-го скликання 26 листопада 2020 року на першому пленарному засіданні прийняла рішення № 23, яким утворила п'ять постійних комісій (з питань бюджету та регламенту, комунальної власності та земельних відносин, інфраструктури, гуманітарної політики, агропромислового розвитку) та затвердила їхній склад. Позивачі, представники фракцій «РІДНЕ ЗАКАРПАТТЯ» та «СЛУГА НАРОДУ» на обґрунтування позовних вимог вказували, що їхні права на пропорційне представництво порушено, оскільки в комісіях з питань комунальної власності та інфраструктури відсутні їхні представники.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Суд першої інстанції виходив з того, що враховуючи наведений склад комісій, органом місцевого самоврядування дотримано пропорційність представництва депутатських фракцій. Також суд вказав, що проект рішення було надано для попереднього вивчення та опрацювання всім депутатам і жодних зауважень та/або пропозицій під час голосування не надходило. Процедура дотримана. Рішення прийнято більшістю голосів від загального складу ради.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким позов задовольнив частково. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що до постійних комісій з питань комунальної власності та земельних відносин

та з питань інфраструктури не обрано жодних членів від депутатських фракцій політичних партій «РІДНЕ ЗАКАРПАТТЯ» та «СЛУГА НАРОДУ», чим порушено право вказаних фракцій на пропорційне представництво в постійних та тимчасових комісіях ради.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, змінив постанову апеляційного суду в частині мотивів часткового задоволення позовних вимог, в іншій частині – залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд погодився з тим, що суд апеляційної інстанції визнав протиправним рішення Мукачівської міської ради від 26 листопада 2020 року № 23 у частині обрання заступників голів та секретарів комісій, оскільки, відповідно до пункту 2 частини першої статті 26 та частини другої статті 47 Закону України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», такі повноваження належать виключно самим комісіям, а не ради.

Водночас суд апеляційної інстанції помилково скасував усе рішення, ігноруючи, що процедура голосування була дотримана, а пропорційне представництво фракцій, передбачене частиною першою статті 28 Закону України від 11 липня 2002 року № 93-IV «Про статус депутатів місцевих рад», не є імперативною нормою, а лише гарантує право фракцій на представництво. Хоча фракції «РІДНЕ ЗАКАРПАТТЯ» та «СЛУГА НАРОДУ» не мали представників у двох комісіях, їхні депутати були включені до інших комісій, що відповідає принципу пропорційності за умови відсутності пропозицій від цих фракцій під час голосування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 липня 2025 року у справі № 260/31/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128547639>

3.2. Про порядок внесення змін до плану роботи Держаудитслужби України

Проект змін до плану роботи Держаудитслужби України в частині інспектувань має бути розглянуто і затверджено до початку поточного планового періоду, але не пізніше ніж за 20 календарних днів до його закінчення. За обґрунтованої потреби рішення про внесення змін до планів державного фінансового контролю може бути прийнято пізніше, у тому числі після завершення поточного планового періоду, якщо це зв'язано із зміною періоду, що перевіряється, виконавців і строків проведення заходів державного фінансового контролю

09 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної аудиторської служби України на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 09 березня 2022 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 28 вересня 2022 року у справі № 160/20702/21 за позовом Виконавчого

комітету Криворізької міської ради до Державної аудиторської служби України про визнання протиправними дій, визнання протиправними та скасування наказу, вимоги та попередження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Виконавчий комітет Криворізької міської ради звернувся до суду, оскаржуючи дії Держаудитслужби України щодо внесення змін до Плану проведення заходів державного фінансового контролю на II квартал 2021 року шляхом включення пункту, яким передбачалася ревізія позивача, та наказу, вимоги та попередження. Позивач стверджував, що зміни до Плану плану роботи Держаудитслужби України внесено з порушенням строків і без належного обґрунтування, а ревізія фінансово-господарської діяльності за період з 01 січня 2018 року по 31 березня 2021 року є незаконною.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Суд першої інстанції виходив з того, що ревізію позивача було проведено після протиправного включення позивача до Плану проведення заходів державного фінансового контролю Держаудитслужби України на II квартал 2021 року, а тому її результати не можуть породжувати для позивача будь-яких негативних наслідків.

Апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції в мотивувальній частині, в іншому залишив без змін. Суд апеляційної інстанції зазначив, що суд першої інстанції помилково вдався до оцінки особливостей прийняття, затвердження чи реєстрації Інструкції з планування діяльності органів державного фінансового контролю, затверджена наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 26 жовтня 2005 року № 319 (далі – Інструкція № 319), адже такі обставини не входять до предмета доказування у справі.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Внесення змін до планів роботи Держаудитслужби України у частині інспектувань здійснюється шляхом складання проєктів таких змін з дотриманням тих самих форм і процедур, що передбачені для підготовки проєктів планів роботи Держаудитслужби України.

За загальним правилом проєкт змін до плану роботи Держаудитслужби України в частині інспектувань має бути розглянуто і затверджено до початку поточного планового періоду, але не пізніше ніж за 20 календарних днів до його закінчення. За обґрунтованої потреби рішення про внесення змін до планів державного фінансового контролю може бути прийнято пізніше, у тому числі після завершення поточного планового періоду, якщо це зв'язано із зміною періоду, що перевіряється, виконавців і строків проведення заходів державного фінансового контролю.

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про те, що рішення про внесення змін до плану державного фінансового контролю Держаудитслужби України на відповідний квартал за будь-яких умов має бути ухвалене до початку такого кварталу ґрунтуються на неправильному застосуванні положень Порядку планування заходів державного фінансового контролю органами державного фінансового контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2001 року № 955 та норм Інструкції № 319.

Органи державного фінансового контролю уповноважені законом на прийняття рішень, у тому числі у формі планових ревізій, що полягають у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, діяльність яких перевіряється Держаудитслужбою відповідно до Закону України від 26 січня 1993 року № 2939-XII «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», а також видають нормативно-правові акти будь-якого виду (постанови, накази, інструкції тощо). Таким чином, органи державного фінансового контролю, в межах наданих їм повноважень, приймають акти як індивідуальної дії, так і нормативно-правового характеру.

Верховний Суд позбавлений можливості самостійно витребувати / дослідити документи, які, урахувавши зміст спірних правовідносин, є доказами наявності фактичних підстав для внесення змін до Плану проведення заходів державного фінансового контролю Держаудитслужби України на II квартал 2021 року, тому справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 липня 2025 року у справі № 160/20702/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740388>

3.3. Про дисциплінарну відповідальність державного службовця за прогул

У разі вчинення державним службовцем прогулу (у тому числі відсутність на службі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин, суб'єкт призначення або керівник державної служби має право притягнути такого державного службовця до дисциплінарної відповідальності (у разі якщо не минуло шість місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався або мав дізнатися про вчинення дисциплінарного проступку, а також якщо не минув один рік після його вчинення) у вигляді оголошення догани. У разі ж встановлення систематичності (повторно протягом року) відповідного дисциплінарного проступку державного службовця, суб'єкт призначення або керівник державної служби має право застосувати винятковий вид дисциплінарного стягнення як звільнення з посади державної служби.

Обов'язковою умовою для звільнення державного службовця є встановлення систематичності (тобто вчинених неодноразово протягом року) прогулів (відсутності на роботі більше трьох годин) цієї особи без поважних причин. Разом з цим, єдиною належною обставиною, яка свідчить про систематичність вчинення державним службовцем такого дисциплінарного проступку як прогул без поважних причин, є чинне рішення суб'єкта призначення (керівника відповідного державного органу) про накладення на даного державного службовця дисциплінарного стягнення за таке ж порушення

09 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Львівської митниці на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 01 лютого 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 липня 2023 року у справі № 380/9508/22 за позовом особа_1 до Львівської митниці, Державної митної служби України про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, начальник митного поста «Городок» Львівської митниці, звернувся до суду, оскаржуючи накази Державної митної служби України про оголошення йому догани за прогул без поважних причин та про звільнення з посади за систематичні прогули, а також просив поновити на посаді та стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу. Позивач стверджував, що перебував за кордоном для догляду за малолітньою дитиною на період карантину та подавав заяви про відпустку без збереження заробітної плати, які були відхилені. Львівська митниця склала акти про відсутність позивача на роботі з 09 травня 2022 року по 17 червня 2022 року, що стало підставою для дисциплінарних проваджень. Наказом від 09 червня 2022 року позивачу оголошено догану, а наказом від 16 червня 2022 року його звільнено за систематичність прогулів.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задовольнив частково. Суди вказали, що оскільки позивач був відсутній на роботі у період з 09 травня 2022 року до 17 червня 2022 року безперервно, то прогул як дисциплінарний проступок був триваючим, а оголошення наказу Державної митної служби України №3-дс від 09 червня 2022 року «Про застосування дисциплінарного стягнення», у цьому випадку його не перервав, тому намагання відповідача такими аргументами утворити штучну повторність є безпідставними. Таким чином, наказ Державної митної служби України №4-дс від 16 червня 2022 року «Про застосування дисциплінарного стягнення», яким застосоване дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення з посади державної

служби та припинено державну службу за вчинення систематичного (повторно протягом року) дисциплінарного проступку у вигляді прогулу без поважних причин є протиправним та підлягає скасуванню.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалено нову постанову, якою відмовлено у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

У разі вчинення державним службовцем прогулу (у тому числі відсутність на службі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин, суб'єкт призначення або керівник державної служби має право притягнути такого державного службовця до дисциплінарної відповідальності (у разі якщо не минуло шість місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався або мав дізнатися про вчинення дисциплінарного проступку, а також якщо не минув один рік після його вчинення) у вигляді оголошення догани.

У разі ж встановлення систематичності (повторно протягом року) відповідного дисциплінарного проступку державного службовця, суб'єкт призначення або керівник державної служби має право застосувати винятковий вид дисциплінарного стягнення як звільнення з посади державної служби.

Обов'язковою умовою для звільнення державного службовця є встановлення систематичності (тобто вчинених неодноразово протягом року) прогулів (відсутності на роботі більше трьох годин) цієї особи без поважних причин.

Разом з цим, єдиною належною обставиною, яка свідчить про систематичність вчинення державним службовцем такого дисциплінарного проступку як прогул без поважних причин, є чинне рішення суб'єкта призначення (керівника відповідного державного органу) про накладення на даного державного службовця дисциплінарного стягнення за таке ж порушення.

Причину відсутності працівника на роботі можна вважати поважною, якщо явці на роботу перешкоджали істотні обставини, які не можуть бути усунуті самим працівником, зокрема: пожежа, повінь (інші стихійні лиха); аварії або простій на транспорті; виконання громадянського обов'язку (надання допомоги особам, потерпілим від нещасного випадку, порятунок державного або приватного майна при пожежі, стихійному лиху); догляд за захворілим знезацька членом родини; відсутність на роботі з дозволу безпосереднього керівника; відсутність за станом здоров'я. Отже, визначальним для вирішення питання законності звільнення з роботи за прогул є не тільки встановлення самого факту відсутності працівника на роботі більше трьох годин протягом робочого дня, а й встановлення поважності причин відсутності.

З дня оголошення наказу про притягнення позивача до відповідальності строк триваючого правопорушення (прогулу без поважних причин) закінчився, тобто до особи було застосовано стягнення. Після притягнення позивача до відповідальності відповідно до наказу від 09 червня 2022 року почався новий відлік строку для притягнення позивача до відповідальності за повторне порушення трудової дисципліни та правил внутрішнього трудового розпорядку (прогул після накладення на позивача стягнення у вигляді догани).

Ураховуючи викладене, у такому разі наявна ознака систематичності зафіксованих прогулів, що відповідно до частини п'ятої статті 66 Закону України «Про державну службу» є підставою для звільнення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 липня 2025 року у справі № 380/9508/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740400>

3.4. Про правомірність включення банківських кредитів до структури тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення

Банківські кредити, які внесені до структури тарифів як «розрахунковий прибуток-інше використання прибутку (запозичення)» в розумінні приписів законодавства є позичковими коштами, які не були включені до інвестиційних програм. Порядком формування тарифів на централізоване водопостачання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 червня 2011 року № 869, не передбачено пряме включення «іншого використання прибутку (запозичення)» до складу тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення без включення його до інвестиційної програми, погодженої уповноваженим органом; не визначено включення до структури тарифу планового прибутку, який не увійшов до інвестиційної програми. Отже, складова планового прибутку «погашення основної суми запозичення» може не враховуватись у інвестиційній програмі. За рахунок планованого прибутку насамперед фінансується інвестиційна складова, обов'язковість якої передбачено Законом України від 21 червня 2012 року № 5007-VI «Про ціни і ціноутворення»

25 липня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 28 лютого 2024 року у справі № 420/1850/20 за позовом Комунального підприємства «Чорноморськводоканал» Чорноморської міської ради Одеської області до Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській

області про визнання протиправними та скасування припису, рішення про застосування санкцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Під час планової перевірки КП «Чорноморськводоканал» Держпродспоживслужба встановила, що до тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення, затверджених рішеннями виконавчого комітету Чорноморської міської ради за 2017–2019 роки, включено позичкові кошти як «інше використання прибутку (запозичення)», які не були передбачені інвестиційними програмами. Перевіркою зафіксовано неповне виконання інвестиційних програм (52,2% у 2017 році, 26,3% у 2018 році, 47,7% у 2019 році), що призвело до завищення тарифів та отримання необґрунтованої виручки. На підставі акта перевірки видано припис про перерахунок тарифів та застосовано штраф у розмірі 2 423 598 грн.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що при плановій перевірці позивача встановлені порушення порядку формування, встановлення та застосування державних регульованих цін та правомірно видано припис про усунення виявленого правопорушення та винесено рішення про застосування адміністративно-господарські санкції. Банківські кредити, які внесені до структури тарифів як «розрахунковий прибуток - інше використання прибутку (запозичення)» в розумінні приписів чинного законодавства України є позичковими коштами, а позивачем будь-яких доказів на підтвердження того, що ним було скориговано чи внесено зміни до інвестиційних програм, суду не надано.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нове рішення про задоволення позовних вимог. Суд апеляційної інстанції не погодився із доводами акту перевірки про неправомірність включення позивачем податку на прибуток до складу затверджених та скоригованих тарифів на послуги з водопостачання та водовідведення, оскільки даний податок є загальнодержавним податком, нарахування та сплата якого до бюджету є обов'язковим при наявності прибутку незалежно від джерел формування прибутку.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд дійшов висновку, що КП «Чорноморськводоканал» порушило порядок формування тарифів, включивши до їх структури позичкові кошти як «інше використання прибутку (запозичення)» без їх врахування в інвестиційних програмах, що суперечить пункту 18 Порядку формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення, затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 01 червня 2011 року № 869, який вимагає, щоб планований прибуток, зокрема для погашення запозичень, був частиною інвестиційної програми, погодженої уповноваженим органом.

Пункт 20 цього Порядку уточнює, що включення позичкових коштів до тарифів можливе лише за умови їх узгодження з уповноваженим органом та включення у витрати на фінансування інвестиційних програм.

Відповідно до пункту 1.3 Порядку розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку від 14 грудня 2012 року № 630, позичкові кошти є джерелом фінансування інвестиційних програм, і їх використання має бути обґрунтованим у програмі.

Закон України від 21 червня 2012 року № 5007-VI «Про ціни і ціноутворення» встановлює принцип економічної обґрунтованості державних регульованих цін, включаючи обов'язкову інвестиційну складову, яка має відповідати затвердженим програмам.

Неповне виконання інвестиційних програм за 2017–2019 роки, як встановлено перевіркою, свідчить про необґрунтоване стягнення коштів зі споживачів, що підтверджує правомірність припису та санкцій Держпродспоживслужби. Суд апеляційної інстанції помилково інтерпретував сполучник «та/або» у пункті 18 Порядку № 869 як такий, що дозволяє не включати погашення запозичень до інвестиційних програм, що не відповідає законодавству.

Отже, включення позичкових коштів до тарифів без їх належного обґрунтування в інвестиційних програмах порушує вимоги законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 липня 2025 року у справі № 420/1850/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129104610>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду. Київ, 2025. – 29 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua